

SÖYLEM • İNCELEME • MONADOLOJİ
DESCARTES • SPİNOZA • LEIBNİZ

RENÉ DESCARTES

Usun Doğru Yönetimi ve Bilimlerde Gerçeklik Arayışı İçin

Yöntem Üzerine Söylem

BENEDICTUS SPINOZA

İnsan Anlağının İyileştirilmesi Üzerine

ve Onu Şeylerin Doğru Bilgisine En İyi Götüren Yol Üzerine Bir

İnceleme

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ

Monadoloji

Çeviren

Aziz Yardımlı

İDEA • İSTANBUL

İdea Yayınevi
Şarap İskelesi Sk. 2/106-107 34425 Karaköy — İstanbul
iletisim@ideayayinevi.com / www.ideayayinevi.com / www.ideasatis.com
Copyright © 2014 Aziz Yardımlı

Söylem İnceleme, Monadoloji
Birinci Baskı: 1997; Üçüncü Baskı: 2014

RENÉ DESCARTES

Usun Doğru Yönetimi ve Bilimlerde Gerçeklik Arayışı İçin Yöntem Üzerine
Söylem
Discours
de la méthode pour bien conduire sa raison et chercher la vérité dans les sciences
(1637)

BENEDICTUS SPINOZA

İnsan Anlaşımın İyileştirilmesi
ve Onu Şeylerin Doğru Bilgisine En İyi Götüren Yol Üzerine Bir
İnceleme
Tractatus
de intellectus emendatione:
et de via, qua optime in veram rerum cognitionem dirigitur
(YAZIM 1621/2; YAYIM 1677)

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ

Monadoloji
Monadologie
(YAZIM: 1714; YAYIM: 1840)

Tüm hakları saklıdır
Bu kitabın hiçbir bölümü İdea Yayınevinin
ön izni olmadan hiçbir biçimde yeniden üretilemez
Baskı: Umut Matbaacılık
Fatih Cad. Yüksek Sok. No 11, Merter — İstanbul
Printed in Türkiye

ISBN 978-975-397-122-5

İÇİNDEKİLER

RENÉ DESCARTES
USUN DOĞRU YÖNETİMİ VE
BİLİMLERDE GERÇEKLİK ARAYIŞI İÇİN YÖNTEM ÜZERİNE SÖYLEM
(1637)

BÖLÜM I	9
BÖLÜM II	16
BÖLÜM III	24
BÖLÜM IV	30
BÖLÜM V	36
BÖLÜM VI	49

BENEDICTUS SPINOZA
İNSAN ANLAĞININ İYİLEŞTİRİLMESİ
VE ONU ŞEYLERİN DOĞRU BİLGİSİNE EN İYİ GÖTÜREN YOL ÜZERİ-
NE BİR İNCELEME (YAZIM 1621/2; YAYIM 1677) 65

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ
MONADOLOJİ
(YAZIM: 1714; YAYIM: 1840) 105

EKLER	
Kitaplar ve Yazarlar Üzerine Notlar (Aziz Yardımlı)	125
Çözömlmeler (Aziz Yardımlı)	131
Sözlükler	137
Dizin	141

RENÉ DESCARTES

USUN DOĞRU YÖNETİMİ VE
BİLİMLERDE GERÇEKLİK ARAYIŞI İÇİN YÖNTEM
ÜZERİNE SÖYLEM
(1637)

Eğer bu söylem tümünü bir kerede okumak için çok uzun görünürse, altı bölüme ayrılabilir. Birincide bilimlere değinen çeşitli irdelemeler bulunacaktır. İkincide yazarın araştırmış olduğu Yöntemi ilgilendiren başlıca kurallar. Üçüncüde bu yöntemden türettiği ahlak kurallarının kimileri. Dördüncüde, Tanrının ve insan ruhunun varoluşunu tanıtlamasını sağlayan ve metafiziğinin temelini oluşturan uslamlamalar. Beşincide kendisinin araştırdığı fiziksel soruların düzeni, ve özellikle yüreğin deviminin ve tıp ile ilgili kimi başka güçlüklerin açıklaması, ve ayrıca insanın ruhu ve hayvanlarındaki arasındaki ayırım. Ve sonuncuda doğa araştırmasında şimdiye dek yapılanlardan daha öte ilerlemeler yapabilmek için gerekli olduğuna inandığı şeyler ve onu bunları yazmaya götüren nedenler.

BÖLÜM I

1. SAĞ DUYU [*le bon sens*] dünyada en iyi paylaşılan şeydir, çünkü herkes onunla öylesine iyi donatılı olduğunu düşünür ki, tüm başka şeylerde hoşnut edilmeleri çok güç olanlar bile genellikle ondan şimdiden ellerinde bulunandan daha çoğunu istemezler. Bunda tümünün aldanması olası değildir; tersine, bu sağlam yargıda bulunma ve doğruyu yanlıştan ayırdetme gücünün — ki sözcüğün asıl anlamıyla “sağ duyu” ya da “us” [*le bon sens ou la raison*] denilen şey budur — tüm insanlarda doğal olarak eşit olduğuna, ve böylece görüşlerimizin türülülüğünün kimi insanların başkalarından daha ussal olmalarından değil, ama yalnızca düşüncelerimizi değişik yollara yöneltmemiz ve aynı şeyleri irdelemiyor olmamız olgusundan geldiğine tanıklık eder. Çünkü

iyi ansal güçlere iye olmak yeterli değildir; başlıca sorun onları iyi uygulamaktır. En büyük ruhlar en büyük erdemlere olduğu gibi en büyük erdemsizliklere de yeteneklidir; ve çok yavaş yürüyenler, eğer her zaman doğru yolu izlerlerse, gerçekte koşmalarına karşın yolun dışına çıkanlardan daha ileri gidebilirler.

2. Bana gelince, hiçbir zaman anlığımın herhangi bir bakımdan sıradan insanınkinden daha eksiksiz olduğunu düşünmedim; giderek başka birçoklarında olduğu gibi hızlı düşünmeye, duru ve seçik bir imgeleme, geniş ya da her zaman hazır bir belleğe iye olma özlemine bile duydum. Ve anlığın eksiksizliğine katkıda bulunmak üzere bunlardan başka herhangi bir nitelik bilmiyorum; çünkü, us ya da sağduyuya gelince, bizi insan yapan ve hayvanlardan ayırdeden biricik şeyin o olması ölçüsünde, onun her insanda *bütün olarak* bulunduğuna inanıyor, ve bu noktada daha çok ya da daha az sorununun yalnızca *ilinekler* arasında ortaya çıktığını ve aynı *tür* içindeki *bireylerin biçimleri* ya da doğaları açısından söz konusu olmadığını söyleyen felsefecilerin ortak görüşünü izliyorum.

3. Ama hiç duraksamadan belirteceğim ki, beni kendilerinden bir Yöntem geliştirdiğim irdeleme ve düzgülere götüren belli yollar bulma konusunda gençliğimden bu yana çok talihli olduğumu düşünüyorum, ve bana öyle görünüyor ki bu Yöntemin yardımı ile bilgimi aşamalı olarak arttırmanın ve onu anlığımın sıradanlığının ve yaşamımın kısa süresinin bana erişme iznini verebildiği olanaklı en yüksek noktaya yavaş yavaş yükseltmenin aracı elimdedir. Çünkü ondan daha şimdiden öyle meyveler kopardım ki, kendi üzerime yargılarımda her zaman kendini beğenmişliğe olmaktan çok kendine güvensizliğe doğru eğilim göstermeye çalışmama karşın, ve tüm insanlığın çeşitli eylem ve girişimlerine felsefecinin gözleri ile baktığımda hemen hemen bana boş ve yararsız görünmeyen hiçbirşey bulamayışıma karşın, gerçeklik uğruna arayışta daha şimdiden eriştiğime inandığım ilerlemeden ölçüsüz bir doyum duymanın, ve gelecek için, eğer insanların salt insanlar olarak uğraşları arasında gerçekten iyi ve önemli biri varsa, bunun benim seçtiğim uğraş olduğuna inanmayı göze alacak denli büyük umutlar oluşturmanın önüne geçemiyorum.

4. Gene de kendimi aldatıyor olabilirim, ve belki de altın ve elmas diye aldıklarım birkaç bakır ve cam parçasından daha

çoğu değildir. Bizi ilgilendiren herşeyde yanılıya ne denli açık olduğumuzu, ve ayrıca dostlarımızın yargılarının bizden yana oldukları zaman nasıl kuşku ile karşılanması gerektiğini biliyorum. Ama bu Söylemde izlediğim yolları göstermekten ve böylece yaşamımı herkesin kendi için yargılayabileceği bir tabloda olduğu gibi ortaya koymaktan büyük mutluluk duyacağım, öyle ki ortada konuşulan şeylerden hakkındaki görüşlerin neler olduğunu öğrenirken kendimi bilgilendirme konusunda genellikle yararlandıklarına ekleyeceğim yeni bir araca daha ulaşabileyim.

5. Böylece burada amacım herkesin Usunu doğru olarak yönetebilmek için izlemesi gereken Yöntemi öğretmek değil, ama yalnızca kendi Usunu nasıl yönlendirmeye çalıştığımı göstermektir. Kurallar vermek için yola çıkanlar kendilerini onları verdiklerinden daha yetenekli görüyor olmalıdırlar, ve eğer en küçük bir eksiklik gösterirlerse, bu nedenle yerileceklerdir. Ama salt bir anlatı olarak, ya da, eğer dilerseniz, öykünülebilecek belli örnekler arasında belki de izlenmesi doğru olmayacak başkalarını da içeren bir öykü olarak bu Yazı açısından umudum hiç kimseyi incitmeksizin kimilerine yararlı olması, ve herkesin bana açık sözlülüğümden ötürü teşekkür etmesidir.

6. Çocukluğumdan bu yana kitaplar ile beslendim, ve onlar aracılığıyla yaşamda yararlı herşeyin açık ve güvenilir bir bilgisinin elde edilebileceği inancına götürüldüğümünden öğrenmek için aşırı bir isteğim vardı. Ama tamamlanışı genellikle kişiyi eğitilmişler arasına kabul ettirmek için yeterli olan bütün bir öğrenim sürecini tamamlar tamamlamaz görüşümü bütünüyle değiştirdim. Çünkü kendimi öylesine çok kuşku ve yanılı ile kuşatılı buldum ki, bana kendimi bilgilendirme çabasının giderek artan bir biçimde bilgisizliğimi ortaya çıkarmaktan başka hiçbir yararı yokmuş gibi göründü. Ve gene de Avrupa'daki en ünlü Okullardan birinde¹ okuyor, ve eğer dünyanın herhangi bir yerinde bilge insanlar olmalıysa, bunların orada bulunacaklarını düşünüyordum. Orada başkalarının öğrendiği herşeyi öğrendim; ve bize öğretilen bilimlerle doyum bulmayarak, giderek en tuhaf ve en ender görülen konu üzerine bile olsa elime geçen her kitabı okudum. Bunun yanısıra başkalarının bana ilişkin yargılarını da biliyordum; ve aralarında öğretmenlerimizin yerini doldurmaya yazgılanmış kimilerinin olmasına karşın gene de

¹[Jesuitler tarafından 1693'te La Flèche'de kurulan "Collège Royal."]

başka öğrencilerden geride sayıldığımı hiç düşünmedim. Ve son olarak yüzyılımız bana güçlü kafalar açısından önceki herhangi biri denli verimli bir yüzyıl olarak görüldü. Bu bana tüm başkalarını kendi başıma yargılama, ve daha önce bana dünyada olduğu umudu verilen türde bir öğretinin olmadığı vargısını çıkarma özgürlüğünü verdi.

7. Ama bu benim okulların uğraşı olan alıştırmalara değer vermemin önüne geçmedi. Biliyordum ki orada öğrenilen diller eskilerin yazılarının anlaşılması için zorunlu idiler; masalların tılsımı anlığı uyandırır ve tarihin unutulmaz eylemleri ona soylu duygular iletirken, dikkatle okunduklarında sağlam bir yargı oluşturmanın yardımcılarıdır. Tüm iyi kitapları okumak aslında geçmiş yüzyıllarda onların yazarları olmuş en soylu insanlar ile bir söyleşi gibiydi, üstelik bize içlerinde düşüncelerinin yalnızca en iyilerini sergiledikleri inceden inceye işlenmiş bir söyleşiye benzedikleri zaman bile. Güzel konuşma sanatının karşılaştırmanın ötesinde bir güç ve güzellik taşıdığını; şiirin esri-meye götüren bir inceliği ve tatlılığı olduğunu; matematikte hem meraklıları doyurmada hem de tüm sanatları geliştirmede ve insanın emeğini azaltmada çok şey başarabilecek en ince buluşların olduğunu; ahlaksal konular üzerine yazıların öğretici pek çok şey ve erdem için çok yararlı öğütler kapsadıklarını; tanrıbilimin Cennetin yolunu gösterdiğini; felsefenin bize tüm şeyler üzerine bir doğruluk görünüşü ile konuşmayı öğrettiğini ve daha az bilgili olanların hayranlığını kazanmamıza neden olduğunu; tıze, tıp ve başka bilimlerin onları öğrenenlere onur ve varlıklar getirdiğini; ve son olarak tüm şeyleri, giderek boşınaç ve yanılığ ile en dolu olanları bile tam değerlerini bilebilmek ve onlar tarafından aldatılmaktan kaçınabilmek için yoklamış olmanın iyi olduğunu düşündüm.

8. Ama dillere ve giderek aralarında hem tarihleri hem de masalları da olmak üzere eskilerin yazılarını okumaya daha şimdiden yeterince zaman ayırmış olduğumu düşündüm. Çünkü başka yüzyıllardan olanlarla söyleşide bulunmak neredeyse yolculuk yapmak gibidir. Kendi törelerimizi daha sağlıklı olarak yargılayabilmek için değişik halkların töreleri üzerine birşeyler bilmek, ve hiçbirşey görmemiş olanların yaptıkları gibi kendi alıştıklarımıza uymayan herşeyin gülünç ve usa aykırı olduğunu düşünmemek hiç kuşkusuz doğrudur. Ama eğer kişi yolculuklara

çok fazla zaman ayıracak olursa, sonunda kendi ülkesinde bir yabancı olur; ve eğer geçmiş yüzyıllarda olmuş şeyler açısından çok fazla meraka kapılırsa, genellikle kendi zamanında olanlar açısından bilgisiz kalır. Bundan başka, masallar kişiyi olanaklı olmayan birçok olayı olanaklı diye imgelemeye götürür, ve giderek tarihlerin en doğruları bile, şeyleri okunmaya değer kılabilmek için değerlerini bütünüyle değiştirmeseler ya da abartmasalar bile, en azından onlarda en bayağı ve en az dikkate değer tüm durumları her zaman atlarlar; ve bunun sonucu arta kalan şeylerin oldukları gibi görünmemesi, ve davranışlarını böyle bir kaynaktan çıkarılan örneklere göre düzenleyenlerin romanslarımızın şövalyesinin aşırılıklarına düşmeye yatkınlık göstermeleri ve güçlerini aşan tasarılar oluşturmalarıdır.

9. Güzel konuşma sanatına çok değer verir ve şiir ile büyülenirdim; ama her ikisinin de çalışmanın meyveleri olmaktan çok anlığın yetileri olduğunu düşündüm. Uslamlamada en güçlü olanlar, ve düşüncelerini duru ve anlaşılır kılabilmek için onları büyük bir ustalık ile düzenleyenler, Aşağı Bretanya² dilinden başkasını konuşmasalar ve hiçbir zaman diluzluğu öğrenmemiş olsalar bile, ortaya koydukları şeyler konusunda en büyük inandırma gücünü taşırlar. Ve en hoş düşünceleri bulup onların en büyük incelik ve tatlılık ile nasıl anlatılacağını bilenler, şiir sanatını bilmeseler de, her zaman en iyi şairler olurlar.

10. Uslamlamalarındaki pekinlik ve açıklıktan ötürü herşeyden çok Matematikten hoşlanmama karşın, henüz gerçek yararını anlamamıştım; ve yalnızca mekanik sanatlarda işe yaradığına inandığım için, böylesine güvenilir ve sağlam temeller üzerine daha yüksek hiçbir yapının kurulamamış olmasından hayrete düştüm. Buna karşı, eski putperestlerin ahlak üzerine çalışmalarını çok üstün ve çok gösterişli ve gene de yalnızca kum ve çamur üzerine kurulmuş saraylara benzettim. Bunlar erdemleri çok fazla yükseltir ve dünyadaki herşeyin üstünde övgüye değer gösterir; ama bize onları yeterince tanıtacak bir düzeyde öğretmezler, ve güzel bir adla adlandırılan şey çoğu kez bir duyarsızlıktan, ya da bir gururdan, ya da bir umutsuzluktan, ya da bir baba-öldürmeden³ başka birşey değildir.

²[Breiz. İng. Brittany; Fr. Bretagne: Kuzey Batı Fransa'da bir bölge. Dili Kelt dil kümesine ait.]

³[*Ödipus*'ta.]

11. Tanrıbilimimize saygı duydum ve başka herkes gibi cennete erişme özlemini taşıdım; ama bana yolun en bilgisize de en eğitimliye olduğu denli açık olduğu konusunda inancalar verildikten ve oraya götüren bildirilmiş gerçekliklerin bütünüyle anlama gücümüzün üstünde olduklarını öğrendikten sonra, onları uslamlamalarımın zayıflığı altına getirmeye cüret etmem gerekirdi; ve onları sınama işini üstlenebilmek ve bunda sonuç alabilmek için, yukarıdan biraz olağanüstü bir yardım almanın ve yalnızca bir insandan daha çoğu olmanın zorunlu olduğunu düşündüm.

12. Felsefe konusunda söyleyeceklerim yalnızca şunlardır. Yaşamış en eşsiz kafalar tarafından yüzyıllar boyunca işlenmiş olmasına karşın tartışmaya açık ve dolayısıyla kuşkululu olmayan tek bir şey bile kapsamadığını görünce, başkalarından daha iyisini yapabileceğimi umacak denli kibirli olmadım. Ve bir ve aynı sorun üzerine hiçbir zaman birden çok doğru görüş olamazken tümü de bilgili insanlar tarafından savunulan ne denli çeşitli görüşün olabildiğini görünce, salt olası olabilecek herşeyi hemen hemen yanlış saydım.

13. Sonra, başka bilimlere gelince, ilkelerini felsefeden ödünç aldıkları düzeye dek, sağlam olmaktan böylesine uzak temeller üzerine dayanıklı hiçbirşeyin kurulmuş olamayacağı yargısında bulundum. Ve ne onur ne de söz verdikleri kazanç beni onları öğrenmeye inandırmak için yeterli oldu, çünkü — Tanrıya şükürler olsun — kendimi servetimi arttırmak için bir bilim tecimcisi olmaya zorlanacak bir durumda bulmadım; ve Kinikler gibi tüm şanı küçümsemeyi taslamış olmasam da, uydurma sanlar yoluyla olmanın dışında kazanma umudunda olmadığım şeylere pek değer vermedim. Ve son olarak düzmece öğretilere gelince, bunların değerlerinin ne olduğunu daha şimdiden bir siyacyının verdiği sözler, bir astroloğun tahminleri, bir sihirbazın düzenbazlıkları, bilgisizi olduklarını bilmeyi meslek edinmiş olanların dolapları ve övünmeleri tarafından aldatılamayacak denli iyi bildiğimi düşündüm.

14. Bu nedenle, yaşım öğretmenlerime bağımlı olmaktan çıkmama izin verir vermez, kitaplardan öğrenmeyi bütünüyle bir yana bıraktım. Ve kendi içimde, ya da hiç olmazsa dünyanın büyük kitabında bulunabilecek olandan başka hiçbir bilimi aramamaya karar verip gençliğimin geri kalanını gezip dolaşarak

geçirdim, saraylar ve ordular gördüm, değişik huy ve durumlarda insanlarla konuştum, çeşitli deneyimler edindim, talihin beni içine düşürdüğü çeşitli güçlüklerde kendimi sınadım; ve her yerde önüme çıkan şeylerden bir yarar sağlayabilmek için üzerlerine kafa yordum. Çünkü bana öyle göründü ki, her insanın özellikle onu ilgilendiren ve yanlış bir yargı durumunda sonucun onu hemen cezalandıracağı sorunlar üzerine yaptığı uslamlamalarda, çalışma odasında kitaplarına gömülmüş birinin hiçbir etkisi olmayan ve sağ duyudan uzaklaştıkları ölçüde onu daha da kibirli yapmanın dışında hiçbir sonuç getirmeyen kurgular üzerine incelemesinde olduğundan çok daha fazla gerçeklik ile karşılaşabilirdim (daha da kibirli diyorum, çünkü sağduyudan uzaklaştıkça sonuçları olası göstermeye çalışırken daha da çok yaratıcılık ve beceri gösterdiğini düşünecektir). Ve eylemlerimde görüşümü açık tutabilmek ve bu yaşamda güvenle yürüyebilmek için her zaman doğru olanı yanlış olandan ayırtmayı öğrenme konusunda aşırı bir istek duydum.

15. Yalnızca başka insanların yaşam yollarını irdelerken onlarda bana güvenilirlik duygusu verebilecek hiçbirşey bulmadığım, ve onlarda hemen hemen daha önce felsefecilerin görüşleri arasında gördüğüm denli büyük bir türülülük gözlediğim doğrudur. Bundan çıkardığım en büyük kazanç, bize çok aşırı ve gülünç görünen birçok şeyin başka büyük uluslar tarafından yaygın olarak kabul edilip onaylandığını görünce, yalnızca örneklere ve alışkanlıklara bakarak inanmış olduğum şeylere çok katı olarak inanmamam gerektiğini öğrenmek oldu; böylece yavaş yavaş *doğal ışığımızı* karartabilecek ve Usu dinleme yeteneğimizi büyük ölçüde bozabilecek birçok yanılgıdan kurtuldum. Ama bu yolda dünyanın kitabını okuyarak ve biraz deneyim kazanmaya çalışarak birkaç yıl geçirdikten sonra, bir gün kendimi de bir inceleme nesnesi yapmaya ve izleyeceğim yolu seçmede anlığımın tüm gücünü kullanmaya karar verdim. Ve bu, bana öyle görünüyor ki, eğer ülkemden ve kitaplarımdan hiçbir zaman ayrılmamış olsaydım elde edebileceklerimden çok daha iyi sonuç verdi.

BÖLÜM II

1. O SIRALAR Almanya'daydım ve beni oraya çeken şey henüz bitmeyen savaşlar olmuştu; ve İmparatorun taç giyme töreninden orduya katılmak üzere ülkeme dönerken kışın bastırması beni bir konaklama yerinde alıkoymdu⁴ ve orada beni oyalayacak hiçbir söyleşi olmadığı için, ve ayrıca ne mutlu hiçbir kaygı ya da tutku tarafından da rahatsız edilmediğim için, bütün gün yalnız başıma bir sobanın ısıttığı küçük bir odaya kapandım ve orada düşüncelerimle baş başa kalacak bütünüyle boş bir zaman buldum. Aklıma gelen ilk düşüncelerden biri birçok parçadan oluşan ve değişik ustaların ellerinden çıkan yapıtların çoğu kez üzerinde tek bir bireyin yalnız başına çalışmış olduğu yapıtlardan daha az eksiksiz olduğuydu. Böylece tek bir mimar tarafından üstlenilen ve gerçekleştirilen yapıların genellikle birçok mimarın daha başka erekler göz önüne alınarak yapılmış eski duvarlardan yararlanma yoluyla düzenleyip geliştirmeye çalıştıkları yapıtlardan daha güzel ve daha uyumlu olduklarını görürüz. Aynı yolda, başlangıçta ancak birer köy iken zamanla büyük kentlere dönüşmüş olan o eski siteler de genellikle kendi imgelemine özgürce izleyen bir mühendis tarafından bir ova üzerinde düzenli olarak tasarlanmış başkaları ile karşılaştırma içinde çok kötü yerleştirilmiştir; yapılarının her birine tek tek baktığımızda bunlarda sık sık ötekilerde olduğu denli ya da daha büyük bir incelik ve beceri olsa da, onlarda hiçbir ayırım gözetilmeden biraraya yerleştirilmiş büyüklü küçüklü yapılar bulunur ve bu nedenle caddeler eğri büğrüdür, öyle ki böyle bir düzenlemeye götürmüş olan şeyin ussal insanların istenci olmaktan çok şans olmuş olduğu söylenebilir. Ve eğer bu durumun her zaman özel bireylere ait yapılar ile ilgilenmekle ve onların birer kamu süsü olmalarını sağlamakla görevli belli memurların bulunması olgusuna karşın ortaya çıktığını düşünürsek, yalnızca başkalarının işleri üzerinde çalışarak çok başarılı şeyler yaratmanın ne denli güç olduğunu anlarız. Böylece bir zamanlar yarı-yabanıl olmuş ve yasalarını yalnızca suçlardan ve kavgalardan doğan rahatsızlığın dayatması ölçüsünde yapılar ancak yavaş yavaş uygarlaşmış olan

⁴[Bohemya-Macaristan Kralı Ferdinand'ın Alman Kayzeri olması onuruna düzenlenen törenlerden dönerken, büyük bir olasılıkla Bayyera'da Ulm kenti yakınlarında, 10-11 Kasım, 1619.]

halkların, ilk kez topluluklar olarak biraraya geldikleri zamandan başlayarak sağgörülü bir yasamacı tarafından saptanan anayasayı işletmiş olanlar denli iyi bir hükümet dizgesi kurmada başarılı olamayacaklarını düşündüm. Dolayısıyla bütünüyle açıktır ki buyrukları yalnızca Tanrıdan gelmiş olan gerçek dinin anayasası başka hiç biri ile karşılaştırılamayacak denli iyi düzenlenmiş olmalıdır. Ve insan sorunlarına dönersek, inanıyorum ki eğer Sparta eski zamanlarda öylesine serpilmişse, bunun nedeni yasalarının her birinin tek tek iyiliği değil — çünkü birçokları tuhaf ve giderek doğru bir törelliğe bile aykırı idi —, ama tek bir birey tarafından tasarlanmış oldukları için tümünün de aynı ereğe yönelmiş olmasıydı. Ve benzer olarak kitaplarda bulunan, hiç olmazsa birçok değişik bireyin adım adım birikmiş görüşlerinden oluştukları için uslamaları yalnızca olası olan ve hiçbir tanıtlama kapsamayan kitaplarda bulunan bilimlerin gerçeğe sağduyulu bir insanın dolaysızca önünde bulunan şeyler üzerine bütünüyle doğallıkla yerine getirebileceği yalın usamlama kadar bile yaklaşmadıklarını düşündüm. Yine, düşündüm ki hepimiz yetişkin insanlar olmadan önce bir zamanlar çocuk olduğumuza göre, ve uzun bir süre boyunca itkilerimiz ve öğretmenlerimiz tarafından yönetildiğimize göre (ki bu sonuncular sık sık birbirleri ile çelişmiş ve belki de bize her zaman iyiye yönelik öğütler vermemişlerdir), yargılarımızın doğduğumuz günden bu yana usumuzun tam kullanımını gerçekleştirmiş ve her zaman yalnızca onun tarafından yönetilmiş olmamız durumunda olabilecekleri denli arı ve sağlam olmaları neredeyse olanaksızdır.

2. Hiç kuşkusuz bir kentteki tüm evlerin yalnızca kentin daha güzel caddeler ile bir başka biçimde yeniden kurulması gibi bir amaçla yerle bir edildiğini görmeyiz; ama aynı zamanda birçoklarının kendi evlerini yeniden yapabilmek için yıktıklarını, ve kimi zaman evlerin kendi üzerlerine yıkılma tehlikesinin olduğu ve temellerin güvenilir olmadığı yerde bunu yapmak zorunda kaldıklarını görürüz. Böyle örneklerden çıkarak, herhangi bir özel bireyin bir Devleti doğru olarak baştan kurabilmek için onu devirerek ve tüm temellerini değiştirerek reformdan geçirme tasarımının gerçekte hiç de usyatkın olmadığına inandım; ne de benzer olarak Bilimlerin bütün bir kütlesinde ya da Okulların yerleşik öğretim düzenlerinde reform yapmanın geçerli olduğuna inandım; ama bu güne dek benimsemiş olduğum tüm

görüşlere gelince, onları ya daha sonra daha iyi başkaları ile ya da benim tarafımdan usun ölçünlerine uygun bir duruma getirildikten sonra aynıları ile değiştirebilmek için tümünü de tam olarak bir yana atmaktan daha iyisini yapamayacağımı düşündüm. Ve bu yolla yaşamımı yönlendirmede herşeyi eski temeller üzerine kurmaktan ve gençliğimde doğru olup olmadıklarını hiç araştırmadan kendimi inandırdığım ilkeler üzerine dayanmaktan çok daha başarılı olacağıma bütünüyle inandım. Çünkü bunu yaparken karşılaşacağım çeşitli güçlükleri görmeme karşın, bunlar aynı zamanda aşılmaz güçlükler değildi, ne de kamuyu ilgilendiren en önemsiz sorunların reformasyonu durumunda ortaya çıkanlar ile karşılaştırılabilirlerdi. Bu büyük kurumlar söz konusu olduğunda, bir kez çöktükten sonra onları yeniden ayağa kaldırmak, ya da bir kez sarsıldıklarında onları yerlerinde tutmak bile çok güçtür, ve düşüşleri her zaman çok şiddetli olur. Dahası, gösterebilecekleri eksikliklere gelince — ki aralarındaki türlü-lüğün kendisi birçok durumda bunların olduğunu göstermek için yeterlidir —, alışkanlık hiç kuşkusuz onları büyük ölçüde hafifletmiş, ve bu arada salt sağgörü yoluyla çare bulunamayacak birçoklarından kaçınmamıza da yardım etmiş ya da onları göze çarpmadan düzeltmiştir. Ve son olarak eksiklikler hemen hemen her zaman onları değiştirme sürecinden daha dayanılabilir — tıpkı dağlar arasından kıvrılıp giden önemli yolların sık kullanım sonucunda yavaş yavaş ezilip düzleşmeleri gibi, öyle ki onları izlemek kayaların üzerine turmanarak ve uçurumların dibine inerek daha doğrudan bir yol izlemeye çalışmaktan çok daha iyidir.

3. Bu nedenledir ki ne doğum ne de talih yoluyla kamu sorunlarının yönetimine yazgılanmamış olmalarına karşın, karışıklık ve kaynaşma içindeki kafalarında hiçbir zaman birkaç yeni reformasyon düşüncesi olmadan yapamayan ruhları ne olursa olsun onaylamıyorum. Ve eğer yazıda bu budalalığı aklayacak en küçük birşeyin kapsandığından kuşkulansaydım, yayımlanmasına izin vermekten büyük üzüntü duyardım. Amacım hiçbir zaman kendi düşüncelerimi reformdan geçirmenin ve bütünüyle kendimin olan bir temel üzerine yükseltmenin ötesine geçmedi. Eğer çalışmam bana belli bir doyum vermişse ve böylece burada sizlere onun bir modelini sunuyorsam, bunu yapmamın nedeni herhangi birinin ona öykünmesini öğütlemeyi istemem değildir.

Tanrının kayrasını bağışlarken kendilerinden hiçbirşey esirge-
mediği insanlar belki de daha yüksek tasarlar oluşturacaklardır;
ama gene de tasarımın şimdiden birçoklarına fazla atılgan görü-
neceğinden korkarım. Birinin kendini önceden kazandığı tüm
görüş ve inançlardan sıyrması yönündeki yalın karar herkesin
izlemesi gereken bir örnek değildir; ve dünyanın aşağı yukarı
onu hiçbir biçimde uygun görmeyecek iki tip kafa yapısından
oluştugu söylenebilir. Olduklarından daha akıllı olduklarına ina-
narak yargıda ıvecen olmanın önüne geçemeyenler ve düşün-
celerini doğru bir düzene sokmak için yeterince dayanç göste-
remeyenler vardır; bu nedenle, bu betimlemeye uyan insan bir
kez önceden kabul ettiği ilkelerden kuşku duyma özgürlüğünü
seçmiş ve alışıldık yoldan sapmışsa, hiçbir zaman dosdoğru sap-
tanan ereğe ulaşmak için tutulması gereken yolu izleyemeyecek
ve bu nedenle tüm yaşamı boyunca dolanıp duracaktır. İkinci
olarak, kimileri vardır ki, kendilerini doğruları yanlışlardan ayır-
detme konusunda onlara birşeyler öğretebilecek başkalarından
daha az yetenekli sayacak denli sağduyulu ya da alçakgönüllü
oldukları için, haklı olarak kendileri daha iyi görüşler aramak-
tansa onların görüşlerini izlemekle yetinirler.

4. Bana gelince, eğer her zaman tek bir öğretmenim olmuş
olsaydı, ya da eğer en bilgili insanların görüşleri arasında bile en
eski zamanlardan bu yana varolan ayrımları hiç görmemiş olsay-
dım, kuşkusuz bu sonuncuların arasında olurudum. Ama daha
kolej günlerimde bile şimdiye dek herhangi bir felsefeci tarafın-
dan ileri sürülmüş olmayacak denli tuhaf ya da inanılmaz hiç-
birşeyin imgelenemeyeceğini öğrenmiştim; ve daha sonra gezi-
lerimde anlayışları bizimkilere çok aykırı olanların gene de bu
nedenle barbarlar ya da yabanıllar olmadıklarını, tersine bir-
çoklarının uslarını bizim gibi ya da giderek bizden de iyi kulla-
nabildiklerini gördüm; ve aynı ansal yapı ile bir ve aynı insanın
çocukluğundan başlayarak Fransızlar ya da Almanlar arasında
yetiştirilmesine ya da bütün yaşamını Çinliler ya da yamyamlar
arasında geçirmiş olmasına göre ne denli değişik olabileceğini
düşündüm; ve yine, giysilerde izlenen modalarda bile, bize on
yıl önce hoş görünen ve belki de bir on yıl geçmeden bir kez
daha hoş görünecek olanın bugün nasıl aşırı ve gülünç görün-
düğünü ayırımsadım; böylece bizi inandıran şeyin herhangi bir
pekin bilgiden çok alışkanlık ve örnek olduğu, ve buna karşın

çoğunluğun sesinin ortaya çıkarılması biraz güç gerçeklikler konusunda herhangi bir kanıt olmadığı, çünkü böyle gerçekliklerin bütün bir halk tarafından olmaktan çok yalnızca bir insan tarafından bulunmasının daha olası olduğu vargısını çıkardım; ama görüşleri başkalarının görüşlerine yeğlenebilir görünen tek bir insan bile seçmeyi başaramadım ve deyim yerindeyse kendimi yönlendirmeyi kendim üstlenmek zorunda kaldığımı gördüm.

5. Ama alacakaranlıkta ve yalnız başına yürüyen biri gibi yavaş yavaş ilerlemeye ve tüm şeylerde öylesine dikkatli olmaya karar verdim ki, ilerleyişim çok az olsa bile en azından kendimi düşmeye karşı kolladım. Daha önce inançlarım arasına oraya Us aracılığıyla getirilmiş olmaksızın giriveren tüm görüşleri bütünüyle yadsımaya başlamadan önce, ilkin üstlendiğim görevin bir tasarını yapmak ve tüm şeylerin anlığımın yetenekli olduğu bir bilgisine varmanın gerçek Yöntemini aramak için yeterince zaman ayırmayı istedim.

6. Daha gençliğimde felsefenin çeşitli bölümleri arasında biraz Mantık, ve Matematiğinkiler arasında ise Geometrik Analiz ve Cebir çalışmıştım — amacıma katkıda bulunmaları gerekirmiş gibi görünen üç sanat ya da bilim. Ama onları incelerken, Mantık açısından onun tasımlarının ve öteki öğretilerinin çoğunun yeni olanı ortaya çıkarmaktan çok bilinen şeyleri başkalarına açıklamada, ya da Lully'nin⁵ sanatı gibi, birine bilmediği şeyler üzerine yargıda bulunmaksızın konuşma yeteneğini vermede daha iyi hizmet ettiğini gözledim. Ve gerçekte Mantık çok doğru ve çok iyi bir dizi ilke kapsıyor olsa da, aynı zamanda aralarına zararlı ya da gereksiz öyle çok başkaları karışmıştır ki, bunları birbirinden ayırmak hemen hemen henüz kabaca bile yontulmamış bir mermer bloktan bir Diana ya da bir Minerva çıkarmak denli güçtür. Ve eskilerin Analizine ve modernlerin Cebirine gelince, ikisinin de yalnızca hiçbir yararları yok gibi görünen çok soyut konular kapsamaları olgusu bir yana, birincisi betilerin irdelemesi ile her zaman öyle bir yolda bağlıdır ki İmgelemi bütünüyle bitirip tüketmeden Anlağı işletemez; ve ikincide kişi belli kural ve simgelere öylesine bağımlı tutulur ki, sonuç anlığın gelişimine katkıda bulunan bir bilim yerine karışık ve bulanık olan ve onu sıkıntıya düşüren bir sanatın oluşturulmasıdır. Bu

⁵[Raymond ya da Ramon Lully (?1235-1315): İspanyol gizemci ve misyoner. Başlıca yapıtları: *Ars generalis sive magna* ve ütopya romanı *Blaquerna*.]

beni bu üçünün üstünlüklerini kendi içinde kapsarken gene de eksikliklerinden bağımsız bir başka Yöntemin araştırılması gerektiği görüşüne götürdü. Ve bir yasalar çokluğunun çoğu kez kötüler için özürler sağlaması gibi, ve bu nedenle bir Devletin kendilerine sıkı sıkıya uyulan çok az yasası olduğunda çok daha iyi yönetilmesi gibi, yine böyle, Mantığı oluşturan çok sayıda kural yerine, bütünüyle yeterli gördüğüm dördünü bulacağıma inandım, yeter ki hiçbir zaman tek bir durumda bile onlara uymayı gözardı etmeme gibi sağlam ve sürekli bir karara sarılayım.

7. Bunlardan birincisi doğru olduğunu açıkça bilmediğim hiçbirşeyi doğru olarak kabul etmemektir: Başka bir deyişle, ivergenlikten ve önyargıdan dikkatle kaçınmak, ve anlığıma kuşku duymak için hiçbir fırsat bulamayacağım denli açık ve seçik olarak sunulmayan hiçbirşey üzerine yargıda bulunmamaktır.

8. İkincisi, araştırdığım güçlüklerin her birini olanaklı olduğu denli ve en iyi yolda çözümü için gerektiği denli çok sayıda parçaya bölmektir.

9. Üçüncüsü, düşüncelerimi bir düzene göre yönetmek, öyle bir yolda ki, en yalın ve anlaması en kolay nesnelere başlayarak adım adım ya da derece derece en bileşik olanın bilgisine ulaşılacak, ve bunu yaparken birbirini doğallıkla izlemeyenler arasında bile bir düzen varsayılacaktır.

10. Ve sonuncusu bana tüm durumlarda hiçbirşeyi atlamadığım inancısını verecek denli tam bir sıralama ve o denli genel bir gözden geçirme yapmaktır.

11. Geometricilerin en güç tanıtlamalara ulaşmak için yararlandıkları bu uzun ama yalın ve kolay uslamalara zincirleri beni insan bilgisinin erişebileceği herşeyin aynı yolda birbirini izleyebileceğini, ve yalnızca doğru olmayan herhangi birşeyi doğru olarak kabul etmekten kaçınmamız ve bir vargıyı ötekenden çıkarsayabilmek için zorunlu olan düzene her zaman dikkat etmemiz koşuluyla, sonunda kendisine ulaşamayacağımız denli uzak ya da ortaya çıkaramayacağımız denli gizli olan hiçbirşeyin olamayacağını imgelemeye götürdü. Ve başlamak için nelerin gerekli olduğunu bulmada pek sıkıntı çekmedim, çünkü bunların en yalın ve ayırmsanması en kolay şeyler olduğunu daha şimdiden biliyordum; ve bugüne dek Bilimlerde gerçekliği aramış olanlar arasında belli tanıtlamalar, eş deyişle pekin ve açık nedenler bulmayı başaranların yalnızca matematikçiler

olduğunu düşünerek, araştırmalarını aynı yolda sürdürmüş olduklarından kuşku duymadım; aynı zamanda bunu yaparken anlığımın gerçeklik ile beslenmeye alışması ve yanlış uslamalar ile doyum bulmaması dışında herhangi bir yarar beklentisine girmedim. Ama herşeye karşın Matematik ortak adını alan tüm o tikel bilimleri öğrenmeye çabalama gibi bir amacım olmadı; gene de nesnelere ayrı olmasına karşın, her zaman bu nesnelere bulunan çeşitli ilişki ya da orantılardan [*rappports ou proportions*] başka hiçbirşeyi irdeleme altına almamada anlaştıklarını görerek, yalnızca bu orantıları genel olarak irdelemenin ve bunu da onları yalnızca bilinmelerini kolaylaştırmaya en çok hizmet eden nesnelere varsayarak yapmanın daha iyi olacağını düşündüm; ama ne olursa olsun onları bu nesnelere sınırlamam sözü konusu olmadı, çünkü daha sonra onları uygulanabilir oldukları tüm nesnelere çok daha kolayca uygulayabildim. Sonra, bu orantıları kavrayabilmek için zaman zaman her birini özel olarak irdelemem, ve zaman zaman onları yalnızca bellemem ya da birçoğunu birarada kavramam gerektiğine dikkat ederek, onları özel olarak daha iyi irdeleyebilmek için çizgiler olarak tasarlamam gerektiğini düşündüm, çünkü daha yalın ve imgelemime ve duyularıma seçik olarak sunulabilmeye daha uygun başka hiçbirşey bulamadım; ama, bellenebilmeleri ya da birçoğunun birden kavranabilmesi için onları olanaklı olduğunca kısa belli simgeler [*chiffres*] yoluyla açıklamamın zorunlu olduğunu gördüm; ve bu amaç için gereken şeyin Geometrik Analiz ve Cebirde en iyi olan herşeyi ödünç almam, ve birinin tüm yanlışlarını öteki yoluyla düzeltmem olduğunu düşündüm.⁶

12. Aslında şunu ileri sürebilirim ki, seçtiğim birkaç kuralın sağın olarak izlenmesi bana bu iki bilime yayılan soruların tümünü birbirinden ayırmada öylesine kolaylık sağladı ki, en yalın ve genel olanla başlayarak, ve saptadığım her gerçeklikten başkalarının bulunuşu için bir kural olarak yararlanarak, o soruları yoklamak için kullandığım iki ya da üç ayda yalnızca bugüne dek çok güç görülmüş olan birçok sorunun çözümüne ulaşmakla kalmadım, ama sonuna doğru bana henüz bilmediğim sorular durumunda onları hangi araç ile ve hangi düzeye dek çözenin

⁶[Descartes söylemin bu bölümünü *Kurallar*'ında (özellikle 14ss) ayrıntılı olarak ele alır. Burada anıştırılan şey yöntemin ilk ürünü, *Analitik Geometri* kavramı ve *Kartezyen Koordinatlardır*.]

olanaklı olduğunu belirleyebileceğim gibi göründü. Bunda belki de size çok kibirli görünüyor olabilirim, ama ancak, her bir sorun açısından saptanacak tek bir gerçeklik olduğu için, onu bulmayı başaran herkesin onun açısından bilinebilecek herşeyi bildiğini düşünmezseniz. Örneğin, kendisine Aritmetik öğretilmiş ve önceden verilen kurala göre bir toplama işlemi yapmış olan çocuk ona verilen rakamların toplamı açısından insan anlığının bilebilecek olduğu herşeyi bulduğundan emin olabilir. Çünkü, son olarak, doğru düzeni izlemeyi ve araştırmadaki tüm durumları sağın olarak sıralamayı öğreten yöntem Aritmetik kurallarına pekinlik veren herşeyi kapsar.

13. Ama bu yöntemde en hoşuma giden şey onun aracılığıyla usuma tüm şeylerde eğer eksiksiz olarak olmasa da en azından elimden geldiğince iyi olarak alıştırma yaptırabileceğimden emin olmamdı; ve bunun yanısıra, anlığımın onu kullanırken kendini aşamalı olarak nesnelere daha düzgün olarak ve daha seçik olarak tasarlamaya alıştırdığını anladım; ve bu yöntemi herhangi bir tikel nesneye bağlamayıp, onu Cebirde yaptığım gibi başka bilimlerin güçlüklerine de eşit ölçüde yararlı olarak uygulama konusunda kendime söz verdim. Bu nedenle ortaya çıkabilecek güçlüklerin tümünü birden yoklama girişimini göze almam diye birşey söz konusu olmadı; çünkü bunun kendisi yöntemin istediği düzene aykırı olurdu. Ama bu güçlüklerin bilgilerinin henüz pekin hiçbirşey kapsamadığını bulduğum Felsefeden ödünç alınan ilkelere bağımlı olmaları gerektiğini görünce, herşeyden önce onda pekinlik sağlamak için çalışmanın gerektiğini düşündüm; ayrıca bu sorun dünyadaki en önemli sorun olduğu için, ve onda herşeyden çok ıveğenlik ve önyarıdan korkulması gerektiği için, içinde bulunduğum yirmi üç yaşından çok daha olgun bir çağa erişinceye dek üzerine gitmem gerektiğini düşündüm; yine, herşeyden önce anlığımdan o güne dek kabul ettiğim tüm yanlış görüşleri silerek, sonraki uslamamalarım için gereç olmaya uygun bir deneyimler birikimi elde ederek, ve önüme koyduğum yöntemde adım adım sağlamlaşabilmek için onda sürekli alıştırmalar yaparak, kendimi çalışmaya hazırlamada oldukça uzun bir zaman kullanmam gerektiğini düşündüm.

BÖLÜM III

1. VE SON OLARAK, içinde yaşadığımız evi yeniden yapmaya başlamadan önce, kendimize yeniden-yapım süresi boyunca içinde rahatça kalabileceğimiz bir başkasını sağlamadıkça onu yıkmak, gereçler ve bir mimar bulmak ya da kendimiz mimar olarak davranıp dikkatle tasarının bir çizimini yapmak yeterli olmadığı için — çünkü us beni yargılarımda kararsız olmaya zorlarken eylemlerimde öyle kalmamam, ve yaşamımı elimden geldiğince mutlu olarak sürdürmeyi gözardı etmemem gerekir —, kendim için şimdilik olsa olsa üç ya da dört düzgülü içeren bir ahlak dizgesi oluşturduğum, ve şimdi size bunları bildirmek istiyorum.

2. Birincisi ülkemin yasa ve törelerine boyun eğmek, çocukluğumdan bu yana Tanrının kayrası ile bana öğretilmiş olan dine sürekli olarak sarılmak, ve tüm başka şeylerde kendimi birlikte yaşadığım en sağgörümlü insanların davranışlarında genellikle kabul ettikleri en ölçülü, her aşırılıktan en uzak görüşlere göre yönetmekti. Çünkü kendi görüşlerimin tümünü bir sınavdan geçirmeyi istediğim ve bu nedenle onları birer sıfır saymaya başladığım için, en sağduyulu insanların görüşlerini izlemekten daha iyisini yapamayacağıma emindim. Ve böyle kişilerin bizim aramızda olduğu gibi İranlıların ve Çinlilerin arasında da olabilmelerine karşın, bana kendimi birlikte yaşamam gereken insanlar ile uyum içine yönetmek en uygunu gibi göründü; ve onların gerçek görüşlerini saptayabilmek için söylediklerinden çok yaptıklarını gözlemem gerektiğini düşündüm, çünkü yalnızca tavırlarımızın bu yozlaşmış durumunda inandıkları her şeyi söylemeyi isteyen çok az insanın olması değil, ama ayrıca inançları konusunda birçoklarının kendilerinin bilgisiz olması da söz konusuydu; çünkü bizi bir şeye inandıran düşünce edimi ona inandığımızı bilmemizi sağlayandan ayrı olduğu için, biri çoğu kez öteki olmaksızın bulunur. Ve tümü de eşit ölçüde kabul edilen birçok görüş arasında yalnızca en ılımlı olanları seçtim, çünkü hem bunlar her zaman kılıgı için en uygunları ve büyük bir olasılıkla en iyileridir — çünkü aşırı her şey genellikle kötüdür —, ve hem de, yanılığa düşmem durumunda, doğru yoldan sapmam onu izlemem gerekirken aşırı olanı seçtiğimde olacağından daha az olacaktı. Ve özellikle özgürlüğün belli bir ölçüde kısıtlanmasına götüren tüm üstünimleri de aşırı saydım. Ama

iyi bir amaç göz önüne alındığında zayıf ruhların tutarsızlığını giderebilmek için antların içilmesine ya da bizi o amacı yerine getirme yükümlülüğü altında bırakan sözleşmelerin yapılmasına izin veren yasaları değersiz görmem diye birşey söz konusu olmadı — ki amaçların bütünüyle ilgisiz olduğu tecim alanında bile güvenlik için bu yaptırım getirilir; ama dünyada her zaman aynı durumda kalması gereken hiçbirşey bulamadığım için, ve özel olarak kendime yargılarımın adım adım iyileşmeleri ve hiçbir zaman kötüleşmemeleri konusunda söz verdiğim için, eğer bir zamanlar bir şeyi iyi saydığım için onu ya o belki de iyi olmaya ya da ben onu öyle görmeye son verdikten daha sonraki bir zamanda da iyi olarak görmek zorunda kalacak olsaydım, sağ duyuya karşı ciddi bir suç işlemiş olduğumu düşünecektim.

3. İkinci düzgüm eylemlerimde elimden geldiğince kararlı ve kesin olmak, ve en kuşkulu görüşleri bile bir kez onlar açısından karar verdikten sonra sanki bütünüyle güvenilirmiş gibi duraksamadan izlemektir. Bunda kendilerini bir ormanda yitirmiş bulduklarında ilkin bir yana sonra bir başkasına dolaşarak durmamaları, ama hiçbir biçimde tek bir yerde durup kalmamaları gerektiğini de bilen, tersine aynı yönde ellerinden geldiğince doğru olarak yürümeyi sürdürmek ve belki de başlangıçta onları seçimlerinde belirlemiş olan şey yalnızca şans olsa bile herhangi bir önemsiz nedenle sapmadan ilerlemek zorunda olduklarını anlayan gezginlerin örneklerini izlemeliydim; bu yolla tam olarak istedikleri yere ulaşamamaları bile, hiç olmazsa sonunda bir yere varacak ve büyük bir olasılıkla orada kendilerini bir ormanın ortasında kalmış bulmaktan daha iyi bir durumda olacaklardır. Ve benzer olarak yaşamda eylemler çoğu kez hiçbir gecikmeye izin vermedikleri için, çok açıktır ki ne zaman en doğru görüşleri ayırdetmek gücümüzün ötesinde ise en olası olanları izlememiz gerekir; ve giderek herhangi bir görüşte bir başkasından daha büyük bir olasılık görmesek bile, gene de herhangi birine karar vermeli ve daha sonra onu kılgi ile ilişkisinde bundan böyle kuşkulu olarak değil, ama bizi onun üzerine karar vermeye götüren nedenin çok doğru ve çok pekin olarak biliniyor olması ölçüsünde çok doğru ve çok pekin olarak görmeliyiz. Ve bundan böyle bu ilke sonradan kötü olarak yargılayacakları şeyleri iyi sayarak yapmak için her tür tutarsızlığa izin veren zayıf ve kararsız ruhların duyuncularını